
Г. В. Анісімова.

**ПРА́ВО НА ДО́СТУП ДО ЕКОЛО-
ГІ́ЧНОЇ ІНФОРМА́ЦІЇ** – право
суб'єктів екол.-прав. відносин щодо
вільного доступу, отримання, викорис-
тання, поширення та збереження до-
стовірних відомостей в будь-якій мате-
ріальній формі про події, факти, явища

та процеси, які впливають або можуть вплинути на стан навколишнього природ. середовища, діяльність із її охорони й рац. використання природ. ресурсів, здоров'я населення, захищеності екол. прав громадян, а також ін. відомості та/або дані. Воно є конституційним правом людини і громадянина, належить до природ. прав. Розглядається як суб'єктивне й об'єктивне право. В першому розумінні це сукупність повноважень фіз. осіб у цій царині, в об'єктивному – сукупність прав. норм, що утворюють комплексний міжгалузевий інститут екол. права.

Заг. засади прав. регулювання доступу до екол. інформації передбачені в КУ (ч. 2 ст. 50, ст. 34), ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про інформацію», «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», «Про звернення громадян», «Про доступ до публічної інформації» та ін. нормат.-прав. актах.

Відповідно до п. «е» ст. 9 ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища» право громадян на одержання екол. інформації розглядається як вільний доступ до інформації про стан навколишнього середовища та вільне отримання, використання, поширення та збереження такої інформації, за винятком обмежень, встановлених законом. КУ передбачене право вільного доступу до інформації про стан довкілля, якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення.

Визначення інформації про стан навколишнього природ. середовища (екол.

інформації) надане у ст. 25 ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища». Прав. термін «екол. інформація» не має чіткого законодавчого визначення, в екол.-прав. доктрині також існують різноманітні погляди з цього приводу. Ознаками прав. дефініції «екол. інформація» є належність відповідних відомостей до предмета екол.-прав. регулювання, їх важливість, достовірність, своєчасність, повнота, у певних випадках терміновість відомостей про події, явища, предмети, факти, процеси, а також дані про окремих осіб у сфері використання, відтворення і охорони природ. ресурсів, природ. комплексів, охорони довкілля і забезпечення екол. безпеки. Можливість доступу до екол. інформації традиційно розглядається як найважливіша гарантія в прав. механізмі забезпечення екол. прав громадян.

Спец. зак-во щодо доступу до екол. інформації не є рідкістю для сучасних правопорядків. Так, у континентальній Європі у ряді держав вільний доступ до екол. інформації закріплений у спец. актах про доступ до інформації про довкілля. Вагомий вплив на розвиток нац. зак-ва щодо права на доступ до екол. інформації зробили директиви Європ. парламенту про свободу доступу до інформації про довкілля. Відповідно до ст. 253 Амстердамського договору кожен громадянин ЄС, а також усі фіз. і юрид. особи, місцем проживання або реєстрації яких є країна – учасниця Союзу, мають право доступу до документів Європ. парламенту, Ради і Комісії. Гарантією доступності екол. інформації у багатьох країнах є норми

міжнар. угод «Про доступ до інформації, участь громадськості в процесі ухвалення рішень і доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля» (Орхус, Данія, 25 черв. 1998), а також Директив ЄС про свободу доступу до інформації про довкілля (Директива 90/313/EWG від 7 черв. 1990 і Директива 2003/4/EG від 28 січ. 2003). В Орхуській конвенції закріплено, що «кожна сторона (держава) забезпечує, що у відповідь на прохання про надання екол. інформації держ. органи у рамках нац. зак-ва нададуть громадськості цю інформацію».

Осн. джерелами такої інформації є дані моніторингу довкілля, кадастрів природ. ресурсів, реєстри, автоматизовані бази даних, архіви, а також довідки, що видаються уповноваженими на те органами держ. влади, органами місц. самоврядування, громад. орг-ціями, окремими посадовими особами.

Екол. інформаційне забезпечення здійснюється органами держ. влади та органами місц. самоврядування в межах їх повноважень шляхом: підготовки спеціально уповноваженим центр. органом виконавчої влади з питань екології та природ. ресурсів і подання на розгляд ВРУ щорічної Нац. доповіді про стан навколишнього природ. середовища в Україні, а після її розгляду ВРУ – опублікування окремим виданням та розміщення в системі Інтернет; щорічного інформування Радою міністрів АРК, обласними держ. адміністраціями, Київ. та Севастопольською міськими держ. адміністраціями відповідних рад та населення про стан навколишнього

природ. середовища відповідних територій; систематичного інформування населення через ЗМІ про стан навколишнього природ. середовища, динаміку його змін, джерела забруднення, розміщення відходів чи ін. зміни навколишнього природ. середовища і характер впливу екол. факторів на здоров'я людей; негайного інформування про надзв. екол. ситуації; передачі інформації, отриманої в результаті проведення моніторингу довкілля, каналами інформаційних зв'язків органам, уповноваженим приймати рішення щодо отриманої інформації; забезпечення вільного доступу до екол. інформації, яка не становить держ. таємниці і міститься у списках, реєстрах, архівах та ін. джерелах.

Прав. режим інформації про стан довкілля (екол. інформації) визначається не тільки різноманітними законами України, й міжнар. договорами України, згода на обов'язковість яких надана ВРУ, а саме ЗУ «Про ратифікацію Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля» (1999). Виходячи з наведеного, маємо різноманітні тлумачення щодо змісту інформаційних екол. відносин, його забезпечення. Суб'єкти окреслених правовідносин мають різну компетенцію, повноваження із делегування правомочностей, відсутній єдиний підхід щодо змісту екол. інформації.

За порядком доступу інформація поділяється на відкриту та з обмеженим доступом. Будь-яка інформація є відкритою, крім тієї, що віднесена Зако-

ном до інформації з обмеженим доступом. До публічної інформації з обмеженим доступом, як зазначено у ст. 6 ЗУ «Про доступ до публічної інформації», належить: конфіденційна інформація; таємна інформація; службова інформація.

Відповідно до вимог Орхуської конвенції екол. інформація надається громадськості в максимально стислій формі, але не пізніше одного місяця після подання заяви, якщо тільки обсяги та складність відповідної інформації не виправдовують продовження цього терміну до 2-х місяців після подання заяви. Подавця заяви інформують про будь-яке продовження строків і про причини, які є підставою для цього.

Згідно із ЗУ «Про доступ до публічної інформації» ВРУ визначає порядок здійснення та забезпечення права кожного на доступ до інформації, зокрема, екол., що знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, ін. розпорядників публічної інформації, визначених цим Законом, та інформації, що становить сусп. інтерес. Суб'єктами відносин у зазначеній царині є: запитувачі інформації – фіз., юрид. особи, об'єднання громадян без статусу юрид. особи, крім суб'єктів владних повноважень; розпорядники інформації – суб'єкти, визначені у ст. 13 цього Закону; структурний підрозділ або відповідальна особа з питань доступу до публічної інформації розпорядників інформації. Особливості оформлення запитів на отримання інформації регламентуються ст. 19 зазначеного Закону. Має певні відмінності й порядок розгляду запитів, а саме строки її надання.

Розпорядник інформації має надати відповідь на запит на інформацію не пізніше 5 робочих днів з дня отримання запиту. У разі якщо запит на інформацію стосується інформації, необхідної для захисту життя чи свободи особи, щодо стану довкілля, якості харчових продуктів і предметів побуту, аварій, катастроф, небезпечних природ. явищ та ін. надзв. подій, що сталися або можуть статись і загрожують безпеці громадян, відповідь має бути надана не пізніше 48 годин з дня отримання запиту.

Форми контролю за забезпеченням доступу до публічної інформації: парламентський, громад., держ. (ст. 17 ЗУ «Про доступ до публічної інформації»).

У ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища» передбачена відповідальність за порушення за-ва, яку несуть особи, винні у відмові від надання своєчасної, повної та достовірної інформації про стан навколишнього природ. середовища, а також про джерела забруднення, у приховуванні випадків аварійного забруднення навколишнього природ. середовища або фальсифікації відомостей про стан екол. обстановки чи захворюваності населення (п. «л» ч. 2 ст. 68). ЗУ «Про доступ до публічної інформації» передбачена відповідальність за порушення вимог щодо доступу до публічної інформації, у т. ч. й екол., яку несуть особи, винні у вчиненні таких порушень: ненадання відповіді на запит; ненадання інформації на запит; безпідставна відмова у задоволенні запиту на інформацію; неприлюднення інформації; надання або

оприлюднення недостовірної, неточної або неповної інформації; несвочасне надання інформації; необґрунтоване віднесення інформації до інформації з обмеженим доступом; нездійснення реєстрації документів; навмисне приховування або знищення інформації чи документів. Особи, на думку яких їхні права та законні інтереси порушені розпорядниками інформації, мають право на відшкодування матеріальної та моральної шкоди в порядку, визначеному законом.

Лит.: Слинько Т. Н. Правовое обеспечение экологической гласности: дис. ... канд. юрид. наук. Х., 1993; Краснова М. В. Гарантії реалізації права громадян на екологічну інформацію: автореф. дис. ... канд. юрид. н. К., 1997; Кобецька Н. Р. Екологічні права громадян України: автореф. дис. ... канд. юрид. н.: 12.00.06. К., 1998; Дика Ю. В. Адміністративно-правові засади регулювання обмежень прав громадян на екологічну інформацію: автореф. дис. ... канд. юрид. н.: 12.00.07. К., 2008; Грушкевич Т. В. Інформаційно-правове забезпечення конституційних екологічних прав: автореф. дис. ... канд. юрид. н.: 12.00.07. Ірпінь, 2012.

Г. В. Анісімова.